

**ИЗБОРНОМ ВЕЋУ
ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Изборног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду на 15. седници одржаној 17. јула 2014. године одређени смо у Комисију за припрему извештаја о конкурс за избор у звање и заснивање радног односа за једног ванредног или редовног професора за ужу научну област политиколошко-социолошке студије са 50% радног времена.

На конкурс објављен у публикацији Националне службе за запошљавање *Послови* бр. 580 од дана 30. јула 2014. године, у остављеном року од 15 дана, пријавио се један кандидат:

1. др Слободан Г. Марковић, ванредни професор на Факултету политичких наука Универзитета у Београду.

Комисија је размотрила конкурсни материјал и има част да достави Изборном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду следећи

ИЗВЕШТАЈ

І ОСНОВНИ БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ

Слободан Марковић је рођен 16. децембра 1972, у Београду. Основну школу и Трећу београдску гимназију завршио је у Београду. Дипломирао је на Филозофском факултету у Београду, децембра 1997, с просечном оценом 9,91, и оценом 10,00 на одбрани дипломског рада и клаузуре код проф. др Андреја Митровића, дописног члана САНУ. Био је на магистарским студијама на Универзитету Кембриџ (1999 – 2000), где је стекао наслов магистра философије из историјских студија (MPhil in Historical Studies), одбранивши магистарску тезу *Британска виђења Србије и Балкана, 1903-1906 (British Perceptions of Serbia and the Balkans, 1903-1906)*, која је антрополошко-историјског карактера. Наслов стечен у Кембриџу нострификовао је 26. децембра 2000. године Филозофски факултет у Београду чиме је стекао научни степен магистра историјских наука Филозофског факултета у Београду. Докторирао је на Факултету политичких наука у Београду дана 24. септембра 2004, дисертацијом „Песимистичка схватања људске природе – историјско-антрополошки приступ“ (председник комисије академик др Војислав Становчић, ментор проф. др Чедомир Чупић, члан комисије проф. др Ђуро Шушњић).

Био је истраживач-сарадник Балканолошког института САНУ (2001), први секретар за културу Амбасаде Савезне Републике Југославије у Атини од 1. септембра 2001. до 30. јуна 2002. Од 15. новембра 2002. је радио као истраживач-сарадник Института за европске студије у Београду. За доцента на Факултету политичких наука у Београду, за предмет *Политичка антропологија*, изабран је 23. фебруара 2005, а од 23. фебруара 2010. је у звању ванредног

професора на Факултету политичких наука на коме предаје предмет *Политичка антропологија* на основним студијама, предмете *Слика другог* и *Културна антропологија* на мастер студијама, предмет *Political History of South-East Europe* на енглеском језику на интердисциплинарном мастер програму из студија југоисточне Европе који организује ФПН са више других факултета из Европе, и предмет *Политичка антропологија, историјско наслеђе и модернизација Балкана* на докторским студијама. Све време од 2005. био је запослен на ФПН са пола радног времена.

У Институту за европске студије је изабран за научног сарадника 10. маја 2006, а за вишег научног сарадника 1. децембра 2010. године. У радном односу је са 50% на Факултету политичких наука, и 50% на Институту за европске студије.

Био је на стручном усавршавању као гостујући сарадник (Visiting Faculty Fellow) у Центру за истраживање глобалне владавине Лондонске школе економије и политичких наука (Centre for the Study of Global Governance of the London School of Economics and Political Science) током јесењег семестра 2005. и током пролећног семестра 2007. Као гостујући сарадник (Visiting Fellow) био је на Европском институту Лондонске школе економије и политичких наука, април-мај 2010. Као дугогодишњи сарадник Центра за југоисточну Европу и Хеленске опсерваторије при Европском институту Лондонске школе економије и политичких наука изабран је 2012. за сарадника (Research Associate) Центра за југоисточну европу – LSEE при Лондонској школи економије и политичких наука.

II СПИСАК ОБЈАВЉЕНИХ РАДОВА

Др Слободан Г. Марковић је од 2005. када је изабран у звање доцента до данас објавио преко 50 радова и прилога у монографијама, часописима, зборницима и другим научним и стручним публикацијама. У табелама у прилогу следе радови објављени у време док је кандидат био у звању доцента и радови које је кандидат објавио после избора за ванредног професора.

а. Радови објављени после избора у звање доцента, а пре избора у звање ванредног професора, прерачунати према Р класификацији, објављеној у тадашњим Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду

Монографије (аутор и коаутор):	
Назив рада	Р
Слободан Г. Марковић, <i>Гроф Чедомиљ Мијатовић. Викторијанац међу Србима</i> , Досије и Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2006. Стр. 485.	Р13

Прилози у монографијама, зборницима и часописима:	
Назив рада	Р

Слободан Г. Марковић, “Проширење ЕУ и ‘западни Балкан’ као стара периферија”, у: Слободан Г. Марковић (уредник), <i>Европа и западни Балкан после великог проширења</i> , Институт за европске студије, Београд 2005 [уводна студија дата је упоредо на српском и енглеском језику], стр. 9-26 (ISBN 86-82057-34-4).	P22
Слободан Г. Марковић, „Евроскептицизам после великог проширења Европске уније“, у: Слободан Г. Марковић (уредник), <i>Европа и западни Балкан после великог проширења</i> , Институт за европске студије, Београд 2005, стр. 53-66 (ISBN 86-82057-34-4).	P22
Slobodan G. Markovich, “Different Approaches to Human Nature and Peace Building”, in Jens Peder Lomsdalen and Katarina Popovic (eds.), <i>Education and Peace – International Experiences and Approaches</i> , Adult Education Society, Belgrade and Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschulverbandes (IIZ/DVV), Belgrade, 2005, pp. 27-40 (ISBN 86-906133-3-1).	P53
Slobodan G. Marković, “Josip Broz – upotreba naučnih ustanova u Srbiji za deifikaciju jugoslovenskog diktatora”, <i>Hereticus</i> , vol. III (2005), No. 1, стр. 32-86 (ISSN 1451-1582).	P62
Slobodan Marković, “British Perceptions of the Salonica Front and the Belligerent Balkan Countries”, in <i>The Salonica Theatre of Operations and the Outcome of the Great War</i> . Thessaloniki: Institute of Balkan Studies, 2005), pp. 409-429. (ISBN 960-7387-39-2).	P53
Slobodan Markovich, “Serbia: Country Profile” in Dr. Marat Terterov (ed.), <i>Doing Business with Serbia</i> (London: GBM Publishing Limited, 2006), pp. 3-12. ISBN: 1-905050-14-3.	P21
Slobodan G. Markovich and Eric Becket Weaver, “Introduction: Identity Problems as Our Destiny”, in Slobodan G. Markovich, Eric Beckett Weaver and Vukasin Pavlovic (eds.), <i>Problems of Identities in the Balkans</i> (Belgrade: Dosije Press, 2006), pp. 9-14. ISBN: 86-7738-041-8.	P22
Slobodan G. Markovich, “Bulgaria” in David Levinson and Karen Christensen (eds.), <i>Global Perspectives on the United States. Nation by nation survey</i> (Great Barrington, MA: Berkshire Publishing Group, 2007), vol. I, pp. 72-75. ISBN: 9781933782065.	P21
Slobodan G. Markovich, “Serbia and Montenegro” in David Levinson and Karen Christensen (eds.), <i>Global Perspectives on the United States. Nation by nation survey</i> (Great Barrington, MA: Berkshire Publishing Group, 2007), vol. II, pp. 555-560. ISBN: 9781933782065.	P21
Slobodan Markovich, “Serbia”, in Jeannette Goehring (ed.), <i>Nations in Transit 2007. Democratization from Central Europe to Eurasia</i> (New York, Washington DC, Budapest: Freedom House, 2007), pp.	P21

603-628. ISBN: 978 0 932088 26 0.	
Слободан Г. Марковић, “Екстремизам у српској политичкој традицији” [Extremism in Serbian Political Tradition], <i>Hereticus</i> , vol. V (2007), No. 2, стр. 9-22. ISSN 1451-1582.	P62
Слободан Г. Марковић, “Излазна стратегија Србије на Косову и Метохији” [Exit Strategy of Serbia in Kosovo and Metohia], <i>Hereticus</i> , vol. V (2007), No. 3-4, ISSN 1451-1582.	P62
Slobodan G. Marković, „Klerikalizam u Srbiji: Privid ili stvarnost?“, у: <i>Crkva i država</i> , urednici Đorđe Vukadinović i Slobodan Antić, <i>Nova srpska politička misao</i> , посебно издање 1/2007, стр. 63-75. ISSN 1450-7382.	P61
Slobodan G. Marković, „Uloga SPC u Srbiji u razdoblju političkog pluralizma: 1990-2006“, у: <i>Crkva i država</i> , urednici Đorđe Vukadinović i Slobodan Antić, <i>Nova srpska politička misao</i> , посебно издање 1/2007, стр. 95-105. ISSN 1450-7382.	P61
Slobodan G. Markovich, “The Celebration of ‘Kosovo Day’”, <i>The South Slav Journal</i> , London, vol. 28, No. 1-2/107-108 (Spring-Summer 2007), pp. 85-96. ISSN: 0141-6146.	P22
Слободан Г. Марковић, „Развој парламентаризма у Србији“, у: Vukasšin Pavlović i Slaviša Orlović, <i>Dileme i izazovi parlamentarizma</i> , Факултет политичких наука. Београд 2007. стр. 249-265. ISBN: 978-86-84031-30-5.	P22
Slobodan G. Markovich, „Bosnia and Herzegovina: Historical and Political Background“, in Marat Terterov and Alica Henson (eds.), <i>Bosnia & Herzegovina's Business Environment</i> (London and Philadelphia, PA: GMB Publishing Ltd, 2008), pp. 4-16. ISBN: 978-1-84673-062-7.	P21
Slobodan G. Marković, “Čedomilj Mijatović, a Leading Serbian Anglophile”, <i>Balkanica</i> , vol. XXXVIII (2007), pp. 105-132. ISSN: 0350-7653.	P61
Чедомир Антић и Слободан Г. Марковић, „170 godina britansko-srpskih (jugoslovenskih) odnosa = 170 Years of British-Serbian (Yugoslav) Relations“, Британска амбасада, Београд 2007. ISBN: 978-86-910953-0-7.	P22
Slobodan G. Markovich, “Serbia”, in Jeannette Goehring (ed.), <i>Nations in Transit 2008. Democratization from Central Europe to Asia</i> (New York, Washington DC and Budapest: Freedom House, 2008), pp. 495-512.	P21
Slobodan G. Markovich, „An Assessment of 125 Years of Serbian – U. S. Relations“, in Ljubinka Trgovčević (ed.), <i>125 Years of</i>	P53

<i>Diplomatic Relations between the USA and Serbia</i> (Belgrade: Faculty of Political Science, 2008), pp. 326-345. ISBN: 978-86-84031-31-2.	
Слободан Г. Марковић, „Књижевно-публицистички рад Чедомиља Мијатовића у Британији“, у: Гроф Чедомиљ Мијатовић, <i>Успомене балканског дипломате</i> , Радио телевизија Србије, Београд 2008. ISBN: 978-86-81733-65-3.	P23
Slobodan G. Markovich, „EU Involvement in the Western Balkans: Achievements and Failures“, in Gilles Rouet and Peter Terem (eds.), <i>Enlargissement et politique Europeene de voisinage/Enlargement and European Neighbourhood Policy</i> (Brussels: Bruylant, 2008), pp. 65-82. ISBN 978-2-8027-2666-1.	P21
Slobodan Markovich, “Serbia”, in <i>Nations in Transit 2009. Democratization from Central Europe to Asia</i> (New York, Washington DC and Budapest: Freedom House, 2009), pp. 441-457.	P21
Слободан Г. Марковић, “Значај Новина сербских/Српских новина за српску културу и просвету“, у: Димитрије Давидовић. <i>Вечити савременик 1789-2009</i> , Службени гласник, Београд 2009, стр. 81-94. ISBN 978-86-519-0355-0.	P23
Слободан Г. Марковић, „Елефтериос Венизелос и Србија“, у: Николаос Пападакис, <i>Елефтериос Венизелос: Грчка, Балкан, Европа</i> , Завод за уџбенике, Београд 2009, стр. 191-205. ISBN 978-86-17-16514-5.	P23
Slobodan G. Marković, „Društveni značaj restitucije i evropeizacija Srbije“, у: Jovica Trkulja i Olga Danilović, <i>Rehabilitacija i restitucija u Srbiji. Zbornik radova sa okruglog stola</i> , Centar za unapređivanje pravnih studija, Београд 2009, стр. 141-153. ISBN 978-86-7546-045-9.	P23
Критике, научни интервјуи и полемике:	
Слободан Г. Марковић, „Душан Т. Батаковић, <i>Дечанско питање</i> “, <i>Нова српска политичка мисао</i> , No. 3-4 (2007), стр. 427-433. ISSN: 1450-7382.	P63
Slobodan G. Marković, “In Memoriam Traian Stoianovich (1921-2005)”, <i>Balkanica</i> , vol. XXXVIII (2007), pp. 307-309. ISSN: 0350-7653.	P63
Слободан Г. Марковић, “Новине сербске почетком XXI века. Пројекат дигитализација новинског наслеђа Србије“, у: Димитрије Давидовић. <i>Вечити савременик 1789-2009</i> , Службени гласник, Београд 2009, стр. 219-225. ISBN 978-86-519-0355-0.	P63
Гроф Чедомиљ Мијатовић, <i>Успомене балканског дипломате</i> , Радио телевизија Србије, Београд 2008. ISBN: 978-86-81733-65-3,	P66

коментари уз свако поглавље критичког издања превода речничког карактера уз објашњење појмова и кратке биографије кључних поменутих личности, стр. 19, 26-27, 32-33, 43-45, 51-52, 62-63, 73, 88, 103-106, 114, 126-128, 136, 152-153, 159, 173-174, 180, 196-197, 204-205, 212, 219-220, 229-230, 240, 250-251. Укупна дужина коментара је око 4 ауторска табака.	
Dušan T. Bataković (sous la direction de), Milan St. Protić, Nikola Samardžić, Aleksandar Fotić, avec la collaboration de Djordje R. Maksimović et Slobodan G. Marković, <i>Histoire du peuple Serbe, L'age d'homme</i> , Lausanne, 2006. ISBN: 2-8251-1958-X (написао 40 одредница уз текст, односно више од 1,5 ауторског табака)	P66

б. Радови објављени од избора у звање вандредног професор (од фебруара 2010. надаље), уз додату М класификацију

Радови у часописима М 24

S. G. Markovich, "Anglophiles in Balkan Christian States (1862-1920)", *Balkanica*, vol. XL (2010), pp. 95-145. **М 24 – 4**

S. G. Markovich, "Dr. Djura Djurović. A lifelong opponent of Yugoslav communist totalitarianism", *Balkanica*, No. (2012), pp. 273-323. **М 24 - 4**

S. G. Markovich, "Patterns of National Identity Development among the Balkan Orthodox Christians during the Nineteenth Century", *Balkanica* 44 (2013), pp. 209-254. **М 24 – 4**

(S. G. Markovich, "Legacy of King Alexander I of Yugoslavia, the Unifier. On the occasion of the 75th Anniversary of Assassination", *Balkanica*, vol. XL (2010) pp. 201-206).

Радови у часописима верификованим посебном одлуком Факултета политичких наука

Slobodan G. Markovich, "Dositey Obradovich. The man who introduced modernity to the Serbs", *The South Slav Journal* (London), vol. 30, No. 3-4 (117-118), Autumn 2011, pp. 5-27 (**посебан списак**).

S. G. Markovich, "New and Old Evidence on the Show-trial of General Dragoljub Mihailovich", *The South Slav Journal* (London), vol.31, No. 1-2 (119-120), Spring 2012, pp. 105-149 (**посебан списак**)

Научна монографија

Слободан Г. Марковић, *Песимистичка антропологија Зигмунда Фројда*, Досије, Београд 2014. Стр. 288 (рецензенти: проф. др Чедомир Чупић, проф. др Жарко Требјешанин, проф. др Ратко Божовић), ISBN 798-86-6047-136-1. **М 41 – 7.**

Радови у часописима водећег националног значаја (М 51)

S. G. Marković, „Suđenje Đuri Đuroviću 1974. godine i stanje jugoslovenskog pravosuđa sedamdesetih godina 20. veka“, *Istorija 20. veka*, No. 2 (2013), стр. 9-40. **М 51 – 3.**

S. G. Marković, „Teorija o ekonomskom poreklu demokratije i slučaj demokratije kao intelektualnog projekta u Srbiji“, *Ekonomске идеје и пракса*, No. 12 (mart 2014), стр. 67-91. **М 51 – 3.**

Радови с међународног научног скупа објављени у целини

S. Marković, „Jugoslavija i Mađarska između dva svetska rata: sukob načela suverenosti i načela zaštite manjinskih prava“/”Jugoszlavia és Magyarország a két világháború között: a szuverenitás és a kisebbségi jogok elveinek összeütközése”, u: *Tér és idő 1918 után. A kisebbségi politikázáslehetőségei (tanulmányok)/Prostor i vreme nakon 1918. godine. Mogućnosti manjinske politike (studije)*, Életjel Könyvek, Subotica 2013, стр. 105-119. **М31 – 3.**

Слободан Г. Марковић, „Национална свест Срба пред Први светски рат“, у: *Први светски рат и балкански чвор/The First World War and Balkan Knot*, Институт за савремену историју и Фонд „Руски свет“, Београд и Москва 2014, 179-190. **М 31 – 3.**

Slobodan G. Markovich, “Memories of Victimhood in Serbia and Croatia from the 1980s to the Disintegration of Yugoslavia”, in Abdelwahab El-Affendi (ed.), *Genocidal Nightmares: Narratives of Insecurity and the Logic of Mass Atrocities* (London: Bloomsbury, 2014), pp. 117-140. **М 31 -3.**

Радови са скупова националног значаја објављени у целини

С. Г. Марковић, „Порекло и дometri Савета кнеза Чарториског, Плана Франтишека Заха и Зах-Гарашаниновог Начертанија“, у: Чедомир Попов, Драгољуб Р. Живојиновић и Слободан Г. Марковић, *Два века модерне српске дипломатије*, Балканолошки институт САНУ и Институт за европске студије, Београд 2013, стр. 103-135. **М 44 – 2.**

Slobodan G. Marković, „Od grada s druge strane granice zapadne civilizacije ka gradu unutar granica Evrope (XVIII-XIX vek)“, *Limes plus* (tematski broj „Stranci u Beogradu“), No. 2 (2013), стр. 9-26. **М 44 – 2.**

Уређивање тематског зборника

Чедомир Попов, Драгољуб Р. Живојиновић и Слободан Г. Марковић, *Два века модерне српске дипломатије*, Балканолошки институт САНУ и Институт за европске студије, Београд 2013. ISBN 978-86-7179-079-6. **М 48 - 2.**

Поглавља у монографијама међународног значаја

S. G. Markovich, “Ethnic and National Minorities in Serbia and the Kingdom of Yugoslavia”, in D. T. Batakovic (ed.), *Minorities in the Balkans. State Policy and Inter-Ethnic Relations (1804-2004)*(Belgrade: Institute for Balkan Studies of the Serbian Academy of Sciences and Arts, 2011), pp. 162-184. ISBN 978-86-717-9-068-0, **М14 – 4.**

Остали радови и прилози:

Слободан Г. Марковић, „Краљ Петар II Карађорђевић. Између личне и народне трагедије“, у: Краљ Петар II Карађорђевић, *Мој живот. Мемоари*, Евро-Ћунти, Београд 2013, стр. 261-280. Slobodan G. Markovich, “King Peter II between personal and national tragedy”, in: King Peter II of Yugoslavia, *A King's Heritage. The Memoirs* (Belgrade: Euro-Giunti, 2013), pp. 261-280 [двостубачно двојезично издање на српском и енглеском]. **М 46 – 1.** ISBN 978-86-505-2347-6.

„Министри иностраних дела и премијери Кнежевине и Краљевине Србије, Краљевине СХС/Југославије, ДФЈ, ФНРЈ, СФРЈ, СРЈ, ДЗСЦГ и Р. Србије, 1804-2004“, у: Чедомир Попов,

Драгољуб Р. Живојиновић и Слободан Г. Марковић, *Два века модерне српске дипломатије*, Балканолошки институт САНУ и Институт за европске студије, Београд 2013, стр. 389-396. (ISBN 978-86-7179-079-6 /БИ/) М 46 – 1

Превео на енглески и објавио упоредо у руском оригиналу са коментарима преписку Ђилас-Ранковић везану за суђење генералу Михаиловићу из маја-јуна 1946: "Correspondence between Djilas and Rankovich related to the Trial of General Mihailovich", *The South Slav Journal*, vol. 31, No. 1-2 (119-120), Spring 2012, pp. 150-161. М 44 – 2.

S. G. Marković, „Rehabilitacija ideološki progonjenih osoba kao jedan od stubova vladavine prava u posttotalitarnim društvima“, *Izazovi evropskih integracija*, No. 20 (2012), стр. 71-96. М 53 – 1

III ПРИКАЗ НАЈВАЖНИЈИХ РАДОВА ОД ИЗБОРА У ЗВАЊЕ ВАНРЕДНОГ ПРОФЕСОРА

Преглед научних радова:

Научна монографија *Песимистичка антропологија Зигмунда Фројда*

У монографији *Песимистичка антропологија Зигмунда Фројда* (рецензенти: проф. др Чедомир Чупић, проф. др Жарко Требјешанин и проф. др Ратко Божовић) кандидат је дао класификацију песимизма и преглед развоја песимистичких идеја у Европи либералног XIX века. Он посматра појаву Фројдовог антрополошког песимизма као прелазак наратива песимизма из философије у науку и дели његов песимизам према хронолошком развоју на посредни (1899-1912), отворени (1913-1919), радикални (1920-1923) и културни (1927-1939). Кандидат анализира петнаестак кључних дела З. Фројда у развоју његовог антрополошког песимизма, а посебно три дела која назива песимистичким манифестима, а то су: *С оне стране начела задовољства* (1920), *Будућност једне илузије* (1927) и *Нелагодност у култури* (1930[1929]). Кандидат сматра да је анатомија песимизма још од ретког античког песимисте Продика са Кеоса, преко Св./Блаженог Аугустина и Шопенхауера до Фројда у основи слична. Он показује необичну сличност анатомије песимизма З. Фројда и Св./Блаженог Аурелија Аугустина када се њихови песимизми проуче према кључним идејама.

У анализи Фројдовог антрополошког песимизма кандидат је проучио антрополошке, философске, књижевне и теоријске утицаје који су довели до формулисања и продубљивања Фројдовог песимизма према људској природи. Он овај песимизам смешта у контекст бечког друштва краја XIX века у коме је интелектуални слој доживео пораз идеје коју је пригрлио – политичког либерализма. Као последица тога многи научници и уметници окренули су се од политике и спољњег света ка проучавању унутрашњег живота човека. Страхоте Првог светског рата и економска пропаст Беча непосредно после рата утицали су на продубљивање Фројдовог песимизма.

У анализи генезе Фројдовог антрополошког песимизма аутор користи поред Фројдових сабраних дела, преко 15 томова објављене преписке Фројда с његовим кључним сарадницима и великанима епохе, затим 15 књига мемоара и дневника његових савременика и сарадника као и веома богату литературу на енглеском и немачком језику. Кандидат анализира дело и живот аутора из антрополошке, историјске и психоаналитичке перспективе.

У закључку кандидат смешта апокалиптичну визију судбине човекове културе у контекст западноевропске апокалиптике која се појавила у популарној култури, науци и теорији после Другог светског рата. Кандидат закључује да је Фројд дао изузетан допринос разумевању несвесног у човеку, појави сексуалне револуције, али и да је својим онтолошким антрополошким песимизмом и свођењем интелекта на полубеспомоћну инстанцу човекове психе довео у питање основне темеље рационализма и просветитељства. Тако је Фројд, иако начелно политички либерал, формулисао теорију која има конзервативне импликације, али је и отворио пут постмодерној критици просветитељства и сваког есенцијализма. Рецензент књиге проф. др Жарко Требежанин је оценио: „да ће ова теоријски кохерентна, идејама богата, сажета и сјајно написана Марковићева монографија бити незаобилазна у свим даљим истраживањима Фројдове антрополошке и психолошке теорије у Србији. Али и више од тога, можемо већ сада слободно рећи да књига *Антрополошки песимизам Зигмунда Фројда* улази у онај мали одабрани број вредних дела посвећених психоанализи написаних на српском језику, а која представљају допринос изучавању Фројдове мисли у свету.“

Кандидат је овим радом наставио трагом занимања изражених у докторској дисертацији.

Уређивање тематског зборника *Два века модерне српске дипломатије*

Министарство спољних послова Републике Србије је, у сарадњи с Одбором за обележавање два века модерне српске дипломатије чији је председник био кандидат Слободан Г. Марковић, уприличио научни скуп у просторијама Министарства 7. маја 2011 године. Одбор је после скупа донео одлуку да се штампа тематски зборник и за коуреднике је одредио академика Чедомира Попова, академика Драгољуба Р. Живојиновића и проф. др Слободана Г. Марковића. Током припреме зборника преминуо је академик Чедомир Попов, тако да су Зборник до краја припремили академик Драгољуб Живојиновић и кандидат. Зборник су издали као саиздавачи Балканолошки институт САНУ и Институт за европске студије и он представља напор да се прикажу главни токови, недоумице и дилеме истраживања модерне српске дипломатије. Зборник обухвата 17 радова, а аутори су чланови САНУ, професори Универзитета у Београду и сарадници историјских института. Поред радова научника Зборник има и више додатака. Кандидат је у додацима израдио списак свих министара спољних послова Србије и Југославије од 1811. до 2011. Сам кандидат је у овом зборнику објавио студију под насловом „Порекло и донети *Савета* кнеза Чарториског, *Плана* Франтишека Заха и Зах-Гарашаниновог *Начертанија*.“ Зборник је део троделно замишљеног обележавања два века српске дипломатије које је обухватило отварање Музеја српске дипломатије априла 2012 у здању МСП-а, припремање документарног филма који је у прилогу књиге и објављивање зборника радова.

Научни радови и научна поља истраживања кандидата

У научној делатности кандидата у претходних пет година посебно су уочљиве четири тематске целине: **(а)** истраживање појаве и развоја етничког, етничко-верског и националног идентитета на Балкану; **(б)** виђење другог у контексту британско-балканских односа као и у контексту историјског сећања; **(в)** проучавање тоталитарног и ауторитарног наслеђа у Србији и Југославији, а посебно питање злоупотребе судства; и **(г)** питања из српске историје обрађена на мултидисциплинаран начин.

а) Истраживање етничког, етничко-верског и националног идентитета на Балкану

Кандидат је показао постојано занимање за сложено питање одређења, настанка и развоја етничког, етничко-верског и националног идентитета на Балкану у раздобљу од просветитељства до данас. Кандидат је посветио три научна рада у целини овој теми, а два делимично. Од ових радова један је објављен часопису М-24, један у зборнику са међународног скупа, а један у међународном зборнику који је издао Балканолошки институт САНУ. По времену настанка у питању су следећи радови:

- S. G. Markovich, "Ethnic and National Minorities in Serbia and the Kingdom of Yugoslavia", in D. T. Batakovic (ed.), *Minorities in the Balkans. State Policy and Inter-Ethnic Relations (1804-2004)* (Belgrade: Institute for Balkan Studies of the Serbian Academy of Sciences and Arts, 2011), pp. 162-184.
- Слободан Г. Марковић, „Национална свест Срба пред Први светски рат“, у: *Први светски рат и балкански чвор/The First World War and Balkan Knot*, Институт за савремену историју и Фонд „Руски свет“, Београд и Москва 2014, 179-190. (рад је предат 2012).
- S. G. Markovich, "Patterns of National Identity Development among the Balkan Orthodox Christians during the Nineteenth Century", *Balkanica* 44 (2013), pp. 209-254.

Издавајмо два рада објављена на енглеском у издањима Балканолошког института САНУ:

1. S. G. Markovich, "Ethnic and National Minorities in Serbia and the Kingdom of Yugoslavia" (Етничке и националне мањине у Србији и Краљевини Југославији)

У раду „Етничке и националне мањине у Србији и Краљевини Југославији“, кандидат прати развој етничке и националне свести код мањина у Србији и Краљевини Југославији. Он указује да је термин национална мањина неадекватан када се примењује уназад у историју. Поједине етничке групе на Балкану у XIX, па и у првој половини XX века, нису имале елементе које су потребни да би могле да се сматрају као део нација. У многим случајевима, ако се следи трофазна подела националних покрета на А-Б-Ц континууму коју је формулисао Мирослав Хрох, национални покрети нису одмакли даље од А фазе до почетка XX века, или их уопште није ни било, па је зато немогуће говорити о националној свести тих група, већ су у питању углавном групе засноване на верско-етничком идентитету. Кандидат даје преглед статистичких података и развоја различитих етничких група у Србији и Краљевини Југославији, и код појединих од њих описује и поступак како су и када су дошле до стадијума националног идентитета.

2. S. G. Markovich, "Patterns of National Identity Development among the Balkan Orthodox Christians during the Nineteenth Century" (Обрасци развоја националног идентитета међу балканским православним хришћанима у XIX веку)

У студији „Обрасци развоја националног идентитета међу балканским православним хришћанима у XIX веку“ кандидат је дао заокружене погледе на ову тему. Рад анализира развој националних идентитета међу балканским хришћанима од осамдесетих година XVIII века до 1914. Рад разматра политичке подсистеме који су постојали на територији Османског царства, а у којима су живели балкански хришћани. Српски и Грчки устанак се посматрају у контексту продора идеја просветитељства, и у том погледу се разматрају начини како су нови концепти продирали до српске и грчке прото-нације. Кандидат од различитих концепта преднационалног идентитета узима као најприменљивији на балканске прилике појам прото-нације на начин како га је одредио Ерик Хобсбаум, мада не одбацује ни појам *етније* Ентонија Смита. Он сагледава

стање идентитетске свести на Балкану током XIX века кроз појмове прото-нације и верско-етничког идентитета и њиховог развоја према национализму.

Кандидат истиче неолитске обрасце у култури балканских хришћана који су били веома присутни крајем XVIII века, а неки од њих су опстали све до XX века, а указује и на друге примере примитивне социјалне организације на Балкану. У таквим условима сусрели су се неолитско и модерно на пољу развоја националне свести.

Посебна пажња је дата улози православне цркве у преображају верско-етничког идентитета Срба, Ромеја/Грка, Влаха/Румуна и Бугара. Три од четири главне нације на Балкану које припадају православном културном кругу развиле су националне идентитете преко држава које нису имале национални већ верско-етнички идентитет. У њима није национализам створио нацију, већ је нацију створила држава. У питању су Србија, Грчка и Румунија (Влашка и Молдавија). Само је Бугарска имала део развоја националне свести и пре појаве бугарске државе 1878, али је то последице касније појаве државности у односу на остала три народа.

Сва четири анализирана случаја досегла су ступањ масовног национализма почетком XX века, а свакако до времена Балканских ратова. До почетка XX века, у оквиру православног културног круга, само су македонски Словени задржали протонационални и верско-етнички идентитет као доминантан облик испољавања идентитета. Различити анализирани обрасци указују да су све снажнији национални идентитети коегзистирали с флуидним протонационалним идентитетима који су били у стању да се лако мењају у оквиру исте верске осе. Повремена надмоћ социјалног над верско-етничким идентитетом је такође идентификована. Утврђена је етнизација православних цркава у раздобљу 1831-1872. Она је, према кандидатовом тумачењу, значајно допринела развоју националног идентитета међу православним хришћанима Балкана, а код Срба је била кључна у одржавању протонације у раздобљу од средине XVI до средине XVIII века.

Кандидат је закључио да је модел развоја националне свести на Балкану другачији од процеса у средњој и источној Европи и то превасходно због недовољног развитка капитализма и државе као кључних чинилаца у развоју нација у досадашњим концептима студија национализма. Зато је уместо трипартитног модела развоја националних покрета који је формулисао Мирослав Хрох, а који је веома добар за средњу и источну Европу, предложио сопствену нову трофазну класификацију која је прилагођена повећаној улози државе у описаним случајевима као и постепеном преласку од верско-етничког ка националном идентитету. Прва фаза развоја националног идентитета балканских хришћана почиње по кандидату питањем: „Ко смо ми?“, а јавља код Срба и Грка током осамдесетих година XVIII века. Друга се успоставља политичким формулисањем планова националног уједињења. Тада доминантно политичко питање постаје „Шта учинити с нашим неослобођеним сународницима?“ Ова фаза се код Грка и Срба јавља у петој деценији XIX века. Трећа фаза наступа када је национализам већ постао масовни покрет који је преко државног система образовања и преко штампе продро у све слојеве друштва мада неједнаком снагом. Тада се као кључно питање поставља: „Да ли је мисија националног уједињења обављена?“ Кандидат даје и периодизацију када је свака од анализираних прото-нација односно нација ушла у поједине фазе.

б) виђење другог у контексту британско-балканских односа као и у контексту историјског сећања

У ову групу радова спадају следећа три рада кандидата:

- S. G. Markovich, “Anglophiles in Balkan Christian States (1862-1920)”, *Balkanica* (2010), pp. 95-145.
- Slobodan G. Marković, „Od grada s druge strane granice zapadne civilizacije ka gradu unutar granica Evrope (XVIII-XIX vek)“, *Lumes plus* (tematski broj „Stranci u Beogradu“), No. 2 (2013), стр. 9-26.

- Slobodan G. Markovich, "Memories of Victimhood in Serbia and Croatia from the 1980s to the Disintegration of Yugoslavia", in Abdelwahab El-Affendi (ed.), *Genocidal Nightmares: Narratives of Insecurity and the Logic of Mass Atrocities* (London: Bloomsbury, 2014), pp. 70-95.

Овде дајемо преглед радова о балканским англофилима не само због знатног обима већ и зато јер је то било предавање које је кандидат првобитно одржао на Оксфордском универзитету у Оријел колеџу, јуна 2007, на семинару проф. Роберта Еванса, а касније је из њега настала студија објављена у часопису Балканолошког института САНУ - *Balkanica*, као и радове о виђењу Београда код британских путописаца и картографа.

3. S. G. Markovich, "Anglophiles in Balkan Christian States (1862-1920)" (Англофили у балканским хришћанским државама, 1862-1920)

Ова студија се бави животом и делом петорице балканских англофила из XIX века: двојцом Срба (Владимир Јовановић и Чедомиљ Мијатовић), двојцом Грка (Јоанис Генатиос и Елефтериос Венизелос) и једним Бугарином (Иван Евстратијев Гешов). Сваки од њих је преко главних догађаја из свог живота био сведок и учесник у кључним тренуцима политичких, културних и дипломатских односа Велике Британије и трију хришћанских држава на Балкану (Србије, Хеленске краљевине и Бугарске) у раздобљу од шездесетих година XIX века до 1920.

На почетку студије аутор даје периодизацију британско-балканских односа када су у питању британска виђења балканских хришћанских народа од устанака Срба и Грка до 1918. Он издваја четири периода у британским виђењима балканских хришћана: 1. раздобље наклоности према класичном наслеђу Балкана првенствено према модерним Грцима (крај XVIII века до 1832); 2. раздобље узгредног занимања за Балкан (1832-1876); 3. раздобље хришћанске наклоности које почиње Великом источном кризом (1876-1914); и 4. раздобље британских ратних интереса (1914-1918). Кандидат даје одлике и главне догађаје сваког од ових периода.

У погледу балканских англофила анализирани су њихови културни обрасци и модели, као и установе које су успостављали, а које су имале надахнуће у британској култури. Студија показује да су сви они деловали као посредници између британске и сопствених националних култура и да су одиграли кључне улоге како у најгорим тако и у најславнијим тренуцима међусобних односа као што су српско-турска криза из 1862, англо-хеленска криза после убиства у Дилесију, повећано занимање за балканске хришћане после зверстава над Бугарима током Источне кризе (Bulgarian Atrocities), уједињење Бугарске и Српско-бугарски рат из 1885, балкански ратови 1912-1913, и национални раџ у Хеленској краљевини током Великог рата. Њихове биографије су зато од кључног значаја за разумевање англо-балканских односа у истраживаном раздобљу. Улога двојице британских балканфила (једног бугарофила – Џејмса Дејвида Барчера, дугогодишњег дописника листа *Тајмс*, и једног хеленофила Роналда Бароуза, лондонског професора) је такође представљена. У закључку је дато поређење балканских англофила, и представљен је утицај британских модела на установе које су они увели.

4. Slobodan G. Marković, „Od grada s druge strane granice zapadne civilizacije ka gradu unutar granica Evrope (XVIII-XIX vek)“

Рад прати слику која је у Британији настајала о Београду од писама Лејди Монтегју из 1716. до почетка XX века, на основу путописа, мапа и географских описа. Аутор указује на имагинарну границу цивилизације коју је просветитељство поставило после 1740. на јужне границе Аустрије при чему је Угарска дуго остала недефинисана област између Истока и Запада. Тиме је Београд за западне Европљане и Британце остао с друге стране цивилизације и постао портал Истока и његова најсевернија тврђава. Током XIX века долази до европеизације и окцидентализације (позападњења) слике Београда. Овај процес се окончава јасним

разврставањем Београда крајем XIX века у оквиру „цивилизације” чиме он, у британском и шире западноевропском виђењу, коначно напушта опсег Истока.

У овом раду кандидат даље развија концепте окцидентализације и (ре)оријентализације као мисаоних и политичких стратегија које користе западне велике силе према потреби у осмишљавању и разврставању балканских народа и држава.

в) проучавање тоталитарног и ауторитарног наслеђа у Србији, а посебно питање злоупотребе судства

У ову категорију спадају следећи радови:

- S. G. Markovich, “Dr. Djura Djurović. A lifelong opponent of Yugoslav communist totalitarianism”, *Balkanica*, No. (2012), pp. 273-323.
- S. G. Markovich, “New and Old Evidence on the Show-trial of General Dragoljub Mihailovich”, *The South Slav Journal* (London), vol. 31, No. 1-2 (119-120), Spring 2012, pp. 105-149.
- S. G. Marković, „Rehabilitacija ideološki progonjenih osoba kao jedan od stubova vladavine prava u posttotalitarnim društvima“, *Izazovi evropskih integracija*, No. 20 (2012), стр. 71-96.
- S. G. Marković, „Суђење Ђури Ђуровићу 1974. године и стање југословенског правосуда седамдестих година 20. века“, *Istorija 20. veka*, No. 2 (2013), стр. 9-40.

Овде дајемо преглед два рада о Ђури Ђуровићу због значаја тема које је кандидат у њима покренуо и извора које је употребио, а раније нису били доступни истраживачима:

5. S. G. Markovich, “Dr. Djura Djurović. A lifelong opponent of Yugoslav communist totalitarianism (др Ђура Ђуровић, доследни противник југословенског комунистичког тоталитаризма)

У овој студији кандидат се бави животном причом др Ђуре Ђуровића (1900-1983) који је између два светска рата био познати београдски новинар и правник, а који је докторирао права у Паризу. Поред тога био је активан и у Демократској странци, а током тридесетих година је радио у Управи града Београда. Он се 1943. прикључио Југословенској војсци у отаџбини, и у њој је обављао високе дужности везане за медије и пропаганду. Водио је и телеграфску агенцију Демократска Југославија која је била у непосредној вези са САД. Пратио је генерала Михаиловића на сусрету који је организовао Мекдавел, пуковник О-Ес-Еса (OSS), с Вермахтом, а у циљу анализе изгледа за потенцијалну предају немачких трупа генералу Михаиловићу. Заједно с капетаном Раковићем је успоставио успешно, али кратко, садејство с трупама Црвене армије у октобру 1944. Ухапшен је од стране трупа НОВ и ПОЈ 1945, а затим му је организовано монтирано суђење које је имало и тајни део.

У списима који су сачувани описао је страшне услове, патње и различите врсте тортуре које су користиле југословенске комунистичке власти против политичких затвореника у југословенским затворима. Описи се односе на различите врсте политичких затвореника укључујући и информбировце. Он је сам провео преко две године у самици, а, у неколико наврата, је умало умро у затвору. Ослобођен је 1962, после преко 17 година у затвору, и одмах је успоставио круг бивших затвореника из редова ЈВуО и других антикомуниста у Београду и Србији. Одржавао је ову мрежу и у њој ширио проамеричке ставове. Организовао је припрему извештаја о стању у Југославији као и о третману политичких затвореника у затворима за западноевропске и америчке политичке кругове. Као предатни француски и југословенски слободни зиодар припремио је један такав извештај за Лутера Смита, врховног командера америчких слободних зидара Јужне јурисдикције. У њему је описао ужасне услове у

комунистичким затворима. Овај извештај је стигао у посед СДБ-а, и Ђуровић је поново ухапшен 1973, а посебно му се на терет стављало одржавање односа с париским емигрантом Андром Лончарићем. Провео је још четири године у затвору, али овог пута је југословенска држава била под снажним притиском, нарочито САД да га пусти. То се очитовало у више од 4.000 петиција које је примио председник СФРЈ са захтевом да се Ђуровић пусти. Примера ради, за много познатијег дисидента Михаила Михајлова стигло је 595 петиција у истом периоду. Са укупно 21 годином и десет месеци проведених у затворима Ђуровић спада у прва три политичка осуђеника међу Србима, по дужини стажа у југословенским комунистичким затворима.

Захваљујући чињеници да је написао два извештаја о годинама проведеним на робији, као и да су сачувана два његова затворска досијеа, и досије СДБ-а, као и његов масонски досије, кандидат је реконструисао главне токове његовог живота, али и услове живота политичких затвореника у југословенским затворима као и обрасце организације мреже СДБ-а и методе које су коришћене за надзор политичких противника у Југославији по изласку из затвора. У раздобљу 1962–1973. употребљавана је мрежа информаната и оперативаца СДБ-а која га је пратила а коју је кандидат описао. Ово је једна од првих студија написана на основу личних досијеа тајне полиције о политичким противницима који се сада налазе у Архиву Србије.

Кандидат сматра да је отпор који је пружио Ђуровић, иако на изглед донкихотовски, имао одређене ефекте јер је везао део репресивног апарата на праћење Ђуровићевог круга који није могао да се другде употребљава. Кандидат следи политичког антрополога Џејмса Скота и његово дело *Оружја слабих* (1985) које указује да отпор политичкој моћи може да дође чак и изван политичких организација и било какве идеологије. Примењујући овај модел на саме затворенике, и на круг бивших затвореника, кандидат посматра отпор политичких затвореника као начин којим је везан део репресивног апарата ауторитарне власти и тиме смањена могућности југословенских власти да овај део апарата користе на другим местима.

6. S. G. Marković, „Suđenje Đuri Đuroviću 1974. godine i stanje jugoslovenskog pravosuđa sedamdestih godina 20. veka“

У раду о другом суђењу Ђури Ђуровићу кандидат користи сачувани извештај Амнести интернешенала (Amnesty International) који је писао познати холандски професор права, и пореди га са сачуваним документима са суђења као и документима из личног досијеа Ђуре Ђуровића који је водио СДБ. Анализа указује на то како је СДБ намештала суђења и утицала на суд и тужилаштво посебно подметањем доказног материјала. Када се пореди извештај Амнести интернешенала и званична пресуда опис је толико различит да се стиче утисак да је реч о два различита суђења. Кандидат указује на аномалије кривичног поступка у СФРЈ, а и касније. Наиме, судија сам диктира шта улази у записник и тиме може да подешава суђење по својој вољи, док судије поротници немају никакву улогу у суђењу. Извештај Амнести интернешенала указује да је на овом суђењу дошло је до отворених претњи тужиоца адвокатима одбране као и да је суд покорно следио налоге тужилаштва. Кандидат закључује да суђење из 1974. указује да је у неким процедуралним стварима суђење из 1974. представљало назадовање у погледу владавине права чак и у односу на суђења из 1945. што упућује на моћ и утицај коју су СКЈ и СДБ имали над кривичним предметима, посебно оним делом који се односио на политичке поступке, седамдесетих година прошлог века.

г. питања из српске историје обрађена на мултидисциплинаран начин

У ову групу спадају следећа три рада кандидата:

- Slobodan G. Markovich, “Dositoy Obradovich. The man who introduced modernity to the Serbs”, *The South Slav Journal* (London), vol. 30, No. 3-4 (117-118), Autumn 2011, pp. 5-27.

- С. Г. Марковић, „Порекло и домети *Савета* кнеза Чарториског, *Плана* Франтишека Заха и Зах-Гарашаниновог *Начертанија*“, у: Чедомир Попов, Драгољуб Р. Живојиновић и Слободан Г. Марковић, *Два века модерне српске дипломатије*, Балканолошки институт САНУ и Институт за европске студије, Београд 2013, стр. 103-135.
- S. G. Marković, „Teorija o ekonomskog poreklu demokratije“, *Ekonomске идеје и пракса*, No. 12 (mart 2014), str. 67-91.

Овде дајемо преглед сва три рада из ове категорије који примењују налазе студија национализма и теорије модернизације на питања из српске историје.

7. Slobodan G. Markovich, “Dositey Obradovich. The man who introduced modernity to the Serbs” (Доситеј Обрадовић. Човек који је увео модерност међу Србе)

У овом раду, писаном, поводом 200 година од смрти Доситеја Обрадовића, кандидат се бави опојмљивањем модерности код Срба. Кандидат пружа периодизацију Доситејевог живота са три преломна тренутка. Уз то се анализирају и три средишње Доситејеве делатности. Прва је увођење народног језика у српску културу у контексту флуидног етничко-верског идентитета. У XVIII веку се међу угарским Србима развија барокни славизам и при крају века славеносрпски идентитет. Увођење народног језика представља преокрет који претходне идентитете усмерава ка српском националном идентитету. Друга делатност обухвата два приступа која је Доситеј употребио да рашири просветитељство међу османским Србима. Први је да просветитељство може да се уведе уз помоћ апсолутних и просвећених монархија у којима се сопствени идентитет развија као подсистем, а у другом је нагласак на развоју сопствене националности, а овај преломни тренутак наступа код Доситеја избијањем Првог српског устанка. Трећа Доситејева делатност је његов допринос високом образовању и изградњи установа у устаничкој Србији. Кандидат закључује да је Доситеј био најуспешнији посредник између европске модерности и Срба који је окончао културно усмерење Срба у оквиру православног комонвелта преусмеривши га ка западној Европи. Овај рад је допринос анализи односа традиције, традиционализма и модерности који значајно место имају у културној и политичкој антропологији.

8. Слободан Г. Марковић, „Порекло и домети *Савета* кнеза Чарториског, *Плана* Франтишека Заха и Зах-Гарашаниновог *Начертанија*“

Рад се бави пореклом, садржајем и тумачењима документа који је познат као *Начертаније*, а о коме се много писало у протеклим деценијама у контексту модерног српског национализма. Кандидат у овом раду оснажује тезу о пољском пореклу *Начертанија*. Непосредно надахнуће за *Начертаније* изводи из *Савета* (*Conseils*) кнеза Адама Чарториског из децембра 1842/јануара 1843. Студија подробно проучава однос *Плана*, који је фебруара 1844. написао агент кнеза Чарториског у Србији Фратишек-Фрања Зах, и *Начертанија* које је састављено крајем 1844. Аутор је израчунао да је *Начертаније* дословно преузело из *Плана* око 84,4% садржаја (4.545 речи од укупно 5.382 речи које садржи *Начертаније*). Поред тога око 10% текста које је различито у *Начертанију* само преуређује или појашњава редове из *Плана*. Зато је само око 5% текста из *Начертанија* ново у односу на *План*. Кандидат зато закључује да је исти аутор *Плана* и *Начертанија*, и да је *Начертаније* заправо само Б верзија *Плана*. Ову Б верзију су редиговали Илија Гаршанин и Франтишек Зах, па зато кандидат назива овај документ Зах-Гарашаниново *Начертаније*.

У погледу територија за које се у *Начертанију* сматра да треба да се уједине с Кнежевином Србијом аутор закључује анализом текста да овај документ заступа окупљање српских односно словенских покрајина Османског царства око Кнежевине Србије, али да оставља Црну Гору и Бугарску изван таквог окупљања као посебне земље. *Савети*, *План* и *Начертаније* као и документ *Неколико речи о руско-аустријским интригама на почетку 1845*

(овај документ додатно појашњава спољнополитичке циљеве *Начертанија* и написао га је Зах) спадају у најизразитије антируске документе у два века модерне српске историје. Аутор закључује анализом политика Илије Гарашанина да су *Начертаније* и *Неколико речи* служили овом политичару као основ за националну политику Србије само у времену од 1845. до 1854, а и тада само када су то околности дозвољавале.

Национална свест је четрдесетих година XIX века још увек била у повоју и у Србији и у јужнословенским земљама. Зато Ф. Зах, И. Гарашанин и Људевит Гај нису правили разлику између термина „илирски“, „српски“ или „јужнословенски“. Управо из овог разлога често покретано питање да ли је *Начертаније* српски, југословенски или јужнословенски програм је веома релативно.

9. S. G. Marković, „Teorija o ekonomskom poreklu demokratije i slučaj demokratije kao intelektualnog projekta u Srbiji“

Чланак се бави могућом применом теорије Дарена Ачемоглуа и Џејмса Робинсона о економском пореклу диктатуре и демократије у случају Србије, а у тематском броју часописа *Економске идеје и пракса* који је био посвећен примени ове теорије. У делу *Економско порекло диктатуре и демократије* Ачемоглу и Робинсон разматрају настанак демократије кроз четири студије случаја земаља и то у Британији, Аргентини, Сингапуру и Јужној Африци. Осим у Сингапуру где је током претходних 50 година независности непрекидно постојао и опстао ауторитарни поредак, односно изражено у терминима аутора овог дела „недемократија“, у остала три случаја дошло се политичким развојем до демократије, али је, у сва три случаја у којима је дошло до појаве демократије, полазна тачка била наглашена економска неједнакост.

Српска економија била је заснована од тридесетих година XIX века на малим приватним пољопривредним поседима, а то значи да је Србија била у основи земља економске једнакости. Зато је једини слој који је имао интереса да успостави демократију била интелектуална елита које је стварана тако што је држава систематски слала стипендисте на студије у централну и западну Европу. Овај слој је заједно с официрима и трговцима условно чинио непотпуну средњу класу. Из редова тзв. отачаствене интелигенције регрутовани су сви вођи политичких странака, па је интелектуална елита убрзо по озваничењу вишепартијског система почетком осамдесетих година XIX века успоставила парламентарну демократију, и то у два раздобља (1889-1893. и 1903-1929). Пад демократије у Србији (1893), и два пада у Југославији (1929. и 1944/1945), догодили су се из неоекономских разлога, а демократија је у Србији, што излази из свих постојећих модела, поново успостављена ударом који су извршили официри (1903). Кандидат посматра демократију као интелектуални пројекат слојева који су условно чинили средњу класу. Њиховим потискивањем 1944/1945. уклоњене су структурне претпоставке за парламентарну демократију.

Кандидат закључује да ниједна од четири студије случаја и три понуђена сценарија Ачемоглуа не одговара српском случају и сматра да је потребно трагати за алтернативним моделом који би објаснио демократизацију трију балканских држава (Србије, Грчке и Бугарске).

Радови кандидата спадају у област политичке антропологије, студија национализма и етничитета, виђења другог, и балканске и српске историје. Они покривају области које кандидат предаје на Факулету политичких наука у звању ванредног професора на сва три нивоа студија.

IV ОЦЕНА РЕЗУЛТАТА НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА

Списак објављених радова као и њихова анализа дају слику о значајном доприносу кандидата питањима којима се бавио. Посебно истичемо да је у претходне четири године Слободан Г. Марковић радио као спољни сарадник на пројекту Балканолошког института

САНУ у статусу истраживача А1, а да је у истом највишем статусу – А1 и у Институту за европске студије.

Објављени радови кандидата указују на то да је он посветио посебну пажњу питању етницитета и национализма на Балкану што је једно од централних питања из политичке антропологије и студија национализма. Оно што даје посебну домензију овом питању јесте да се национална свест балканских хришћана делимично развијала у подсистемима у оквиру већег система какво је било Османско царство, а праћење прилагођавања група у подсистемима у оквиру ширег система је једна од централних тема политичке антропологије. Посебно је значајно да је кандидат настојао да објасни како је у условима постојања образаца неолитске културе дошло до продора модерног. Кандидат је у овом пољу развио и сопствени модел развоја национализма међу балканским хришћанским државама што може да да подстрека даљим истраживањима у овој области.

У погледу виђења другог кандидат је дао свој допринос у магистарској тези *British perceptions of Serbia and the Balkans, 1903-1906* (Британска виђења Србије и Балкана, 1903-1906). Водећи британски стручњак за британске путописе о Балкану Ендру Хемонд сврстао је ову књигу, заједно с радовима Људмиле Костове, Весне Голдсворди и Душана Бјелића, међу четири рада који су следили школу критичких студија коју је успоставила Марија Тодорова,¹ а у претходних пет година је ова књига кандидата цитирана у важним страним и домаћим публикацијама.² Радовима о балканским англофилима и британском виђењу Београда кандидат је даље развио поједине поставке из магистарске тезе.

Радови из области анализе тоталитарног наслеђа представљају у појединим сегментима прве радове писане да раније недоступној грађи и они дају значајан увид у начине деловања и одржавања тоталитарног и ауторитарног поретка на овим просторима.

У погледу мултидисциплинарних радова из области балканске и српске историје кандидат је показао да влада основним појмовним апаратом више друштвених и хуманистичких наука и да је у стању да сагледава сложене појаве у мултидисциплинарном контексту. Његов рад о Доситеју Обрадовићу цитирао је водећи стручњак за балканско просветитељство Пасхалис Китромилидис у свом тексту о Доситеју Обрадовићу и грчком просветитељству.³

Кандидат је учествовао на бројним конференцијама у земљи и иностранству које се баве људском природом, историјским наслеђем, питањима етницитета, демократизацијом и питањима из историје региона и Србије, а и сам је коорганизовао две конференције од којих се једна бавила питањем демократизације а друга људском природом и етницитетом.

Учествовао је на следећим међународним конференцијама:

¹ Andrew Hammond (ed.), *The Balkans and the West. Constructing the European other, 1945-2003* (Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd., 2004), p. xiii.

² Christian Promitzer, Sevastē Troumpeta, and Marius Turda, eds. *Health, Hygiene, and Eugenics in Southeastern Europe to 1945*. Vol. 2 (Budapest: Central European University Press, 2011), p. 4; John R. Lampe, "Yugoslavia vanishes. The British Turn to the Serbian Question", *Contemporary European History*, vol. 20 (2011), p. 87; Eugene Michail, "Western Attitudes to War in the Balkans and the Shifting Meanings of Violence, 1912-91", *Journal of Contemporary History*, vol. 47, No. 2 (April 2012), f. 26; Dušan T. Bataković, "Storm over Serbia the rivalry between civilian and military authorities (1911-1914)", *Balkanica*, vol. 44 (2013), p. 321.

³ Paschalis M. Kitromilides, "Dositej Obradović and the Greek enlightenment", *Balkanica* vol. 44 (2013), pp. 201-207.

- Конференција “Killer Narratives: The Destructive Impact of Collective Nightmares”, Центар за студије демократије Универзитета Вестминстер, Лондон, 12. маја 2010.
- Конференција “Integration and Diversity or Segregation and Exclusion?” коју су организовали Британски савет и Институт за отворено друштво, Солун, 28-29. марта 2011.
- Научна конференција „Први светски рат и балкански чвор“, Институт за савремену историју - Београд и Фонд „Руски свет“ - Москва, Београд, 6-7. децембра 2011.
- Конференција “The State of Democracies in the Balkans”, Англо-српско друштво и Центар за југоситочноевропске студије Лондонске школе економије (LSEE/London School of Economics), Београд, 17-18. децембра 2012.
- Конференција “Devising a viable future for the area of former Yugoslavia“, Луксембуршки институт за европске и међународне односе, Англо-српско друштво и Центар за демократију ФПН, Београд, 21-22. јуни 2013.
- Конференција “Human Nature and the Future of International System”, Луксембуршки институт за европске и међународне односе (Luxembourg Institute for European and International Studies – LIEIS), Луксембург, 6-7. децембра 2013.
- “Human Nature, National Character Ethnicity and the Future of War”, Луксембуршки институт за европске и међународне односе, Англо-српско друштво и Центар за демократију ФПН, 7-8. јуна 2014.
- Међународни научни скуп „Срби и први светски рат 1914-1918. године“, Српска академија наука и уметности, 13-14. јуна 2014.

Учешће на домаћим научним скуповима:

- Научни скуп „Два века српске дипломатије - јуче“, Министарство спољних послова Србије, Београд, 7. маја 2011.
- Конференција „Странци у Београду 19. и 20. век“, Филозофски факултет Универзитета у Београду и Музеј Града Београда, 15. октобра 2012.
- Међународни округли сто „Димитрије Митровић и ново доба“, Универзитетска библиотека Светозар Марковић, Београд, 10. децембра 2013.
- Научни скуп „Андреј Митровић у историји и култури 20. века“, САНУ и Универзитет у Крагујевцу, 26. марта 2014.

Комисија посебно истиче да је кандидат 2012. изабран за сарадника Центра за студије југоисточне Европе. Овај центар је део Европског института на престижној Лондонској школи економије и политичких наука (LSEE, European Institute, London School of Economics and Political Science).

На основу класификације радова, према прописаној методологији, Комисија закључује да ван. проф. др Слободан Г. Марковић у домену научно-истраживачког рада испуњава услове за избор у звање редовног професора предвиђене Законом о високом образовању (Службени Гласник РС бр. 76/05), Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду (Гласник Универзитета у Београду бр. 140/08, 144/08, 160/11 и 161/11) и Одлуком о изменама и допунама критеријума за стицање звања наставника на Универзитету у Београду, донетом од стране Сената Универзитета 14. децембра 2011. године.

У погледу појединачно прописаних услова за избор у звање у складу са Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду кандидат их је испунио на следећи начин:

1. Кандидат **поседује степен доктора политичких наука** који је стекао 2004. на Факултету политичких наука Универзитета у Београду одбраном докторске дисертације под насловом *Песимистичка схватања људске природе - историјско-антрополошки приступ*.
2. Позитивна оцена педагошког рада добијена у студентској анкети посебно на мастер студијама из предмета *Слика другог* и *Културна антропологија*.
3. Најмања два рада објављена после избора у звање ванредног професора у научним часописима са СЦИ, АХЦИ, ЕРИХ или листе престижних светских часописа за поједине научне области коју утврђује Универзитет на предлог факултета, или најмање три рада објављена у часопису међународног значаја верификованог посебном одлуком: **Кандидат има објављена три изворна научна рада и један прилог у часописима M24 са СЦИ/ССЦИ листе и два рада објављена у часопису међународног значаја верификованом посебном одлуком (The South Slav Journal, London).**
4. Научна монографија/књига, односно уџбеник или критичка монографска публикација: **Кандидат има објављену научну монографију** из области психоаналитичке антропологије.
5. Најмање два рада објављена након избор у звање ванредног професора у водећем часопису националног значаја у одређеној научној области: **кандидат има два рада у водећим часописима националног значаја**, као и један рад у часопису националног значаја.
6. Најмање два рада са међународног научног скупа објављена у целини: **Кандидат има три рада презентована на различитим међународним скуповима и објављена у целини.**
7. Најмање два рада са научног скупа националног значаја објављена у целини: **кандидат има два рада презентована на скупу националног значаја и објављена у целини.**
8. Уређивање тематског зборника радова/ часописа. После избора у звање ванредног професора **кандидат је приредио тематски зборник *Два века српске дипломатије*** заједно с пок. академиком Чедомиром Поповом и академиком Драгољубом Р. Живојиновићем.
9. Чланство у уређивачким одборима домаћих и међународних часописа, скупова и струковних удружења, или предавање по позиву на универзитетима у иностранству.

Кандидат је у периоду 2007-2013. током шест узастопних академских година држао предавања из два предмета на мастер студијама на Факултету политичких наука и међународних односа на Универзитету Банска Бистрица. Предавања је свих шест година држао из предмета Балканске студије.

Кандидат је члан уређивачког обора едиције *Студије о Србима* која излази у издању Завода за уџбенике, Вукове задужбине и Матице српске. Члан је уређивачког одбора едиције *Политика и друштво*.

Заменик главног уредника часописа *Hereticus* од 2007. године.

Заменик главног уредника часописа *The South Slav Journal* од 2010. Часопис излази у Лондону од 1978. У својству заменика главног уредника сауређивао је Nos. 111-126 у периоду 2010-2014, односно vol. 29, 30, 31, 32 и прочећно број vol. 33.

Члан је редакције часописа *Политички живот* од оснивања 2011. године. До сада је изашло 10 бројева.

10. Менторство, односно чланство у комисијама за израду докторског рада. Као члан учествовао у комисијама за одбрану доктората на Факултету политичких наука и Филозофском факултету у Београду.

11. Менторство, односно чланство у комисијама за израду завршног рада на специјалистичким и дипломским академским студијама. Био је ментор бројних мастер радова на Факултету политичких наука у Београду.

V ОЦЕНА РЕЗУЛТАТА У ОБЕЗБЕЂИВАЊУ НАУЧНО-НАСТАВНОГ ПОДМЛАТКА

После избора у звање ванредног професора, Слободан Г. Марковић је био ментор већем броју кандидата на мастер студијама и члан комисија за израду доктората на Факултету политичких наука и Филозофском факултету. Поред тога био је члан комисија за израду мастер рада и у Банској Бистрици. Био је члан бројних комисија за одбрану мастер и специјалистичких радова.

Недавно је пријављен докторат код кандидата као ментора по програму докторских студија. Подобност теме је одборило Наставно-научно веће Факултета политичких наука, а у току је израда доктората на енглеском језику којој је кандидат ментор.

У овом тренутку шест кандидата има пријављен мастер рад или је почело израду мастер рада код ван. проф. Слободана Марковића као ментора. Кандидат је учествовао као ментор у одбрани мастер радова и на српском и на енглеском језику, а међу пријављеним мастер радовима су радови на оба језика.

Комисија закључује да је кандидат је значајно допринео обезбеђивању научног подмлатка.

VI ОЦЕНА РЕЗУЛТАТА ПЕДАГОШКОГ РАДА

Кандидат се бавио педагошким радом како у иностранству тако и у Србији, а изводио је наставу на сва три нивоа.

На Факултету политичких наука држи предавања на сва три нивоа. На основним студијама предаје предмет *Политичка антропологија*, на мастер студијама предаје предмете *Слика другог* и *Културна антропологија*, а на докторским студијама предаје предмет *Политичка антропологија, историјско наслеђе и модернизација Балкана*.

Поред предавања на српском језику кандидат је држао предавања и на енглеском језику из курса *Political History of South-East Europe*, а по потреби и из других предмета. Курс који предаје на енглеском језику акредитован је на Факултету политичких наука, а у току је акредитација још једног курса на енглеском (*Image of the Other*) за који је кандидат добио

одобрење да га предаје на Филозофском факултету Универзитета у Београду. У оба случаја је реч је о мастер студијама које се остварују заједнички на више европских универзитета.

На Факултету политичких наука и међународних односа у Банској Бистрици кандидат је због високих оцена студената позиван да држи предавања узастопних шест година.

Кандидат је имао високе оцене у анкетама студената које је радио Факултет политичких наука, а посебно на мастер студијама из предмета *Слика другог*.

Комисија закључује да је педагошки рад кандидата на високом нивоу.

VII ДОПРИНОС АКАДЕМСКОЈ И ШИРОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Кандидат је обављао и обавља низ дужности од значаја за академску и ширу заједницу.

1. Био је одговорни уредник посебних и универзитетских издања у ЈП Завод за уџбенике од краја 2008 до краја 2012. године. У том својству био је одговорни уредник за преко 450 издања укључујући и 80 универзитетских и високошколских уџбеника углавном са Универзитета у Београду. У својству одговорног уредника говорио је на 21 промоцији аутора из земље као и познатих светских аутора и професора са познатих универзитета у свету (укључујући и следећа имена: Ефраим Зуроф, Кристофер Кокер, Џејмс Кер Линдзи, Спирос Икономидис).

2. Председик је Програмског савета ЈП Завод за уџбенике од 2011. године.

3. Председник је Управног одбора Радиодифузне установе Радио телевизија Србије од априла 2011. Предлагач кандидата за избор за члана УО РДУ РТС је био декан Факултета политичких наука.

4. Био је члан Спољнополитичког савета Министарства спољних послова Србије од 2009. до 2012. године и председник Савета за обележавање Два века модерне српске дипломатије при Министарству спољних послова Републике Србије, 2011-2012.

5. Члан је радне групе коју је именовао Савет Универзитета у Београду за припрему извештаја о удаљавању професора Универзитета у Београду 1945. године.

6. Од оснивања 1998. је генерални-секретар Англо-српског друштва, а од 2002 је извршни директор међународне летње школе за демократију. У име Англо-српског друштва је у претходном периоду коорганизовао три конференције од које је две коорганизовао с Центром за демократију ФПН:

- Конференција “The State of Democracies in the Balkans”, Англо-српско друштво и Центар за југоисточноевропске студије Лондонске школе економије (LSEE/London School of Economics), Београд, 17-18. децембра 2012.

- Конференција “Devising a viable future for the area of former Yugoslavia“, Луксембуршки институт за европске и међународне односе, Англо-српско друштво и Центар за демократију ФПН, Београд, 21-22. јуни 2013.

- "Human Nature, National Character Ethnicity and the Future of War", Луксембуршки институт за европске и међународне односе, Англо-српско друштво и Центар за демократију ФПН, 7-8. јуна 2014.

7. Учешће на Трибини САНУ

Учествовао је на престижној трибини Библиотеке САНУ на којој се од 1991. сваке године представљају најважнија дела чланова САНУ, професора Београдског универзитета и сарадника научних института. Кандидт је имао част да му у оквиру ове трибине 17. марта 2009. буде представљена његова књига *Чедомиљ Мијатовић. Викторијанац међу Србима*, као и *Успомене једног балканског дипломате* из пера Чедомиља Мијатовића које је превео са енглеског и опремио коментарима и поговором. Том приликом о ове две књиге говорили су академик Чедомир Попов, председник Матице српске и академик Драгољуб Р. Живојиновић.

Током 2011-2013. учествовао је сваке године у представљању по једне књиге на трибинама Библиотеке Српске академије наука и уметности. Дана 8. новембра 2011. представљена је на трибини САНУ књига Ивана Јордовића, *Стари Грци. Портрет једног народа*. Говорили су академик Никола Тасић, проф. др Слободан Г. Марковић, проф. др Данијела Стефановић и аутор. Дана 12. фебруара 2012. говорио је на представљању књиге академика Драгољуба Р. Живојиновића *Надмени савезник и занемарено српство. Британско-српски односи (1875-1941)*, заједно са др Чедомиром Антићем, доц. др Милошем Ковићем и аутором. Узео је учешћа и на трибини 9. октобра 2013, на којој су представљене две књиге академика Драгољуба Живојиновића, *Ватикан у балканском вртлогу. Студије и расправе* и *La Dalmazia o morte*. На овој трибини говорили су и др Радмила Радић и аутор. Сва три говора штампала је САНУ у бројевима 1 и 2 зборника *Трибина библиотеке САНУ*.⁴

8. Био је члан организационог одбора Међународног научног скупа „Срби и Први светски рат, 1914-1918“ који су организовале САНУ, Матица српска и Академија наука и умјетности Републике Српске.

VIII ЗАКЉУЧНО МИШЉЕЊЕ И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Комисија констатује да се др Слободан Г. Марковић, ванредни професор на Факултету политичких наука Универзитета у Београду једини јавио на конкурс за избор у звање са 50% радног времена за ванредног или редовног професора за ужу научну област политиколошке-социолошке студије, објављен у издању Националне службе за запошљавање *Послови* бр. 580 од дана 30. јула 2014. године. На основу приложене документације Комисија даје следећу закључну оцену:

1. Кандидат др Слободан Г. Марковић је у протеклих 10 година рада у звању предавача на Факултету политичких наука Универзитета у Београду (као доцент и ванредни професор) стекао важно педагошко искуство. У претходном периоду изводио је наставу на сва три степена (основне, мастер и докторске студије), на српском и енглеском језику.
2. Комисија закључује да је кандидат дао важан допринос у научно-истраживачком раду и да је значајан део његових радова објављен на енглеском језику. Објављени радови

⁴Трибина библиотеке САНУ (Миро Вуксановић, ур.), Бр. 1, Српска академија науке и уметности, Београд 2013, стр. 67-74, 154-159. Трибина библиотеке САНУ (Миро Вуксановић, ур.), Бр. 2, Српска академија науке и уметности, Београд 2014, стр. 130-136.

спадају у домен предмета које предаје на сва три степена на Факултету политичких наука. У претходном периоду Министарство науке је калсификовало кандидата у највиши ранг А1. Радови кандидата објављени после избора за ванредног професора потврђују да испуњава законом предвиђена мерила за избор у звање редовног професора.

3. Кандидат је не само учествовао на бројним конференцијама већ је и коорганизовао три међународне конференције у Београду, а активно учествује у уређивању три часописа и две важне едиције. Поред тога шест година је предавао на Факултету политичких наука и међународних односа Универзитета Банска Бистрица, а Центар за југоисточноевропске студије при Европском институту престижне Лондонске школе економије и политичких наука га је 2012. изабрао за сарадника (Research Associate).
4. Педагошки рад др Слободана Г. Марковића је оцењен високим оценама.
5. Кандидат је дао истакнути допринос академској и широј заједници бројним дужностима које је обављао или још увек обавља, а обављање појединих од ових дужности као што је место одговорног уредника посебних и универзитетских издања у ЈП Завод за уџбенике (2008-2012) је било посебно релевантно за промоцију универзитетских издања у условима када су друге издавачке куће биле више посвећене искључиво профитним издањима.

Комисија има част да закључи да кандидат др Слободан Г. Марковић, ванредни професор, **испуњава све законом прописане услове и универзитетске критеријуме за избор у звање редовног професора.** Комисија предлаже Изборном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду да **изабере др Слободана Г. Марковића, ванредног професора, у звање редовног професора за ужу научну област политиколошко-социолошке студије.**

Београд, 27. август 2014.

Чланови Комисије:

Проф. др Чедомир Чупић, председник Комисије

Академик проф. др Драгољуб Живојиновић

Академик проф. др Војислав Становчић

Проф. др Јелена Ђорђевић

Проф. емеритус др Вукашин Павловић